

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı:1971/32

Karar Sayısı:1971/65

Karar Günü:13/7/1971

Resmi Gazete tarih/sayı:27.4.1972/14171

İstemde bulunan : Sürmene Sulh Ceza Mahkemesi.

İstem konusu : 25 Cemaziyelulâ 1342 ve 2 Kânunusani 1340 günlü, 394 sayılı Hafta Tatili Hakkındaki Kanunun 1., 8., 9. ve 10. maddelerinin Anayasa'nın 12., 14., 40., 42. ve 44. maddelerine aykırılığı nedeniyle

iptali istenilmiştir.

OLAY :

Sürmene Belediyesinin Hafta Tatili Yasasının 12. maddesine dayanarak Sürmene'de dükkânların ve öbür ticaret yerlerinin hafta tatili günü kapatılmalarını karara bağlaması üzerine bu karara uymayarak tatil günü dükkânında çalışan bir kimsenin sözü edilen yasağa aykırı davranması nedeniyle Sulh Ceza Mahkemesine verilmesi sonucunda mahkeme dâvada uygulayacağı görüşünde bulunduğu 394 sayılı Hafta Tatili Yasasının 1., 8., 9. ve 10. maddelerini kendiliğinden Anayasa'ya aykırı bulmuş, dâvayı erteleyerek bu konuda karar verilmesi için Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

B) Yasa metinleri :

1- 2 Kânunusani 1340 günlü, 394 sayılı "Hafta Tatili Hakkında Kanun" un Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen maddeleri :

(3. Tertip Düstur, cilt 5, 2. basılış sayfa 226-228)

Madde 1- On bin veya on binden fazla nüfusu havi şehirlerde alelûmum fabrika, imalâthane, tezgâh, dükkân, mağaza, yazıhane, ticarethane, sınaî ve ticari bilumum müessesat ve tevabiinin haftada bir gün tatili faaliyet etmeleri mecburîdir. Tatil günü 24 saatten dun olmamak üzere Cuma günüdür. (27/5/1935 günlü, 2739 sayılı Kanunla son fıkra kaldırılmış ve Cuma Pazara çevrilmiştir.)

Madde 8- İşbu Kanunun ahkâmı istisnaiyesinden istifade etmek isteyen müesseselerin sahip veya müdiri mes'ullerinin mahallî belediye meclislerine müesseselerinin nev'i evsaf ve şeraitini ve istihdam ettikleri memurin ve amele miktarını mübeyyin bir beyanname vererek ruhsatname almaları lâzımdır. Belediye mıntıklarından hariç bulunan müesseseler en yakın belediyelere müracaat ederler. Ruhsatnameler bir sene için muteberdir.

Madde 9- İşbu kanunun ahkâmına muhalif olarak Cuma günleri açılan dükkân ve müessese, zabıta memurları tarafından kapatılmakla keyfiyeti mübeyyin bir zabıt varakası tanzim ve berayı muhakeme re'sen sulh mahkemesine tevdi olunur. Bu baptaki zabıt varakaları aksi sabit oluncaya kadar mamulünbih ve muteberdir.

Madde 10- İşbu kanunun ahkâmına muhalefet eden dükkân ve mağaza ve müessese sahip veya müdürlerinden beş liradan beş yüz liraya kadar cezayı nakdî alınır ve müessese sahipleri malen mesuldürler. Sulh mahkemeleri işbu eşhasın muhakemelerini müstacelen icraya ve esbabı kanuniye olmadıkça nihayet bir hafta zarfında intaca mecburdurlar. Verilen kararlar ancak kabili temyizdir.

Esas Sayısı:1971/32
Karar Sayısı:1971/65

2- Dayanılan Anayasa maddeleri :

Madde 12- Herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep ayırımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Madde 14- Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını geliştirme haklarına ve kişi hürriyetine sahiptir.

Kişi dokunulmazlığı ve hürriyeti, kanunun açıkça gösterdiği hallerde, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça kayıtlanamaz.

Kimseye eziyet ve işkence yapılamaz.

İnsan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza konulamaz.

Madde 40- Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir.

Kanun, bu hürriyetleri, ancak kamu yararı amacıyla sınırlayabilir.

Devlet, özel teşebbüslerin millî iktisadın gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır.

Madde 41- iktisadî ve sosyal hayat, adalete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacıyla düzenlenir.

İktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek; bu maksatla, millî tasarrufu artırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmek ve kalkınma planlarını yapmak, Devletin ödevidir.

Madde 42- Çalışma herkesin hakkı ve ödevidir.

Devlet, çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için, sosyal iktisadî ve malî tedbirlerle çalışanları korur ve çalışmayı destekler; işsizliği önleyici tedbirler alır.

Angarya yasaktır.

Memleket ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı alanlarda vatandaşlık ödevi niteliği alan beden veya fikir çalışmalarının şekil ve şartları, demokratik esaslara uygun olarak kanunla düzenlenir,

C) İlk inceleme :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 15. maddesi gereğince yapılan, Avni Givda, Fazıl Uluocak, Sait Koçak, Nuri Ülgenalp, Muhittin Taylan Şahap Arıç, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halit ZARBUN, Kani Vrana, Muhittin Gürün, Lütfi Ömerbaş, Şevket Müftügil ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun katıldıkları 10/6/1971 günlü ilk inceleme toplantısında dosyanın eksikliği bulunmadığı anlaşıldığından işin esasının, itiraz konusu kanunun mahkemenin baktığı dâvada uygulama durumunda bulunduğu, 1., 9. ve 10. maddeleriyle sınırlı olarak incelenmesine, İhsan Ecemiş, Halit ZARBUN, Kâni Vrana, Şevket Müftügil ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun 8. maddenin dahi incelenmesi gerektiği, Avni Givda'nın ise mahkemenin Kanununun 12. maddesinin Anayasa'ya aykırılığını ileri sürmediğine göre olayla itiraz konusu kurallar arasında bağlantı

Esas Sayısı:1971/32
Karar Sayısı:1971/65

kurulamayacağından itirazın mahkemenin yetkisizliği yönünden reddi gerektiği yolundaki karşı oylarıyla ve oyçokluğu ile karar verilmiştir.

2/1/1340 günlü, 394 sayılı Yasanın 8. maddesinde hafta tatilinden ayrı tutulan yerlerin (ki bu yerler 394 sayılı Yasanın istem konusu dışında olan 4. maddesinde sayılmıştır.) işletilebilmesi için o yeri işletenlerin belediyeye başvurup ruhsat almalarının gerekli bulunduğu kuralı konulmuştur. Ceza dâvasına temel olan işletme, bakkal dükkânıdır. Bakkal dükkânlarının 394 sayılı Yasanın 4. maddesinde anılan ve hafta tatilinden ayrı tutulan yerlerden bulunmaması dolayısıyla sanığın bu maddeden yararlanması söz konusu olamayacağı gibi dâva dosyasında sanığın ruhsatnameye değinen bir savunması bulunmadığı için bu 8. madde kuralının ceza dâvasında uygulama yeri yoktur. İşin özüne bakılırsa mahkeme hafta tatili zorunluğuna ilişkin 1. madde kuralının Anayasa'ya doğrudan doğruya aykırı bulunduğunu ve Yasanın öbür maddelerinin ise 1. maddesindeki kuralın uygulanmasına ilişkin düzenlemeleri kapsadıkları için dolaylı biçimde Anayasa'ya aykırı bulduklarını ileri sürmüştür. Anayasa'nın 151. maddesi uyarınca belli dâvaya bakan mahkemeler, ancak o dâvada uygulama durumunda buldukları yasa kuralının Anayasa'ya aykırılığını ileri sürerek Anayasa Mahkemesine başvurabileceklerinden, hangi nedene dayanırsa dayansın, dâvada uygulama yeri bulunmayan bir maddenin Anayasa Mahkemesine getirilmesi yetkisi mahkemeler için tanınmış değildir.

394 sayılı Yasa gereğince zorunlu hafta tatili kuralının ceza dâvasında uygulanabilmesi, belediye meclisinin Sürmene'deki belli işyerlerinde de 394 sayılı Yasanın uygulanmasına karar vermiş olmasına dayanmaktadır. Gerçekten nüfusu 10 binden aşağı olan şehir ve kasabalarda o Yasanın uygulanmaması 1. maddesindeki kural gereğidir; şu kadar ki sözü edilen Yasanın 12. maddesinde nüfusu 10 binden aşağı olan şehir ve kasabalarda dahi Yasanın uygulanmasına o yer belediye meclislerinin karar verip bu kararı halka duyurularıyla hafta tatili kuralının uygulanacağı kabul edilmiştir. Ancak sözü edilen 12. maddenin Anayasa'ya aykırılığı nedeniyle iptali istenmeyip bu 12. madde uyarınca o yer belediye meclisince karar verilmesi ve bu kararın kamuya duyurulması sonucunda Yasa'nın temel kuralı kapsayan 1. maddesiyle öbür maddelerinin (Ceza dâvasının açıldığı yerde ve dolayısıyla bu ceza dâvasında) uygulama olanağı doğmuştur ve 'mahkeme de gerçekten uygulayabileceği üç madde ile ayrıca 8. maddenin iptalini istemiştir. Bir dâvada uygulanabilecek kurallardan hepsinin Anayasa'ya aykırı olması gerekmez ve Anayasa Mahkemesine başvuran mahkemenin kanısına göre bunlar içinde hangileri Anayasa'ya aykırı ise yalnız onların Anayasa'ya aykırılığının ileri sürülmesi ile yetinilmesi zorunludur; Anayasa'nın 151. maddesinden çıkan anlam budur.

Şu yön de belirtilmelidir ki 394 sayılı Yasa Kuralları içinden mahkemenin Anayasa Mahkemesinden iptalini istediği kurallardan sınırlandırma kararında anılanların Anayasa'ya aykırı görülüp iptal edilmesi durumunda, mahkeme elindeki ceza dâvasını beraat ile sonuçlandıracaktır. Demek ki yalnızca bu kuralların iptali mahkemenin vereceği kararın sonucu üzerinde yeterince etkili olacaktır ve 394 sayılı Yasanın 12. maddesinin Anayasa'ya aykırı bulunup bulunmaması bu durumu değiştirmeyecektir.

Ç) Esasın incelenmesi ve kararın gerekçeleri :

Esasa ilişkin rapor, sınırlama kararı çerçevesi içinde kalan yasa kuralları ile dayanılan Anayasa kuralları, bunlara ilişkin yasama belgeleri ve ilgili öbür metinler incelendi; gereği görüşülüp düşünüldü :

Esasa girmeden önce 394 sayılı Yasanın 1. maddesi ile 9. ve 10. maddelerinin bu dâvada uygulanacak hükümleri bakımından yeniden sınırlandırılmasına yer olup olmadığı tartışılmış ve sonuçta böyle bir sınırlandırmaya gerek görülmemiştir. Sınırlandırma görüşünde olanlar ceza

Esas Sayısı:1971/32
Karar Sayısı:1971/65

dâvasına konu edilen olayda hafta tatili günü açık olan yerin bir dükkân olduğunu, ceza mahkemesindeki sanığın dükkânı açık bulundurarak 394 sayılı Yasaya aykırı davrandığını ve böylelikle uygulanacak kuralın 1. maddenin dükkânlara ilişkin kuralı olduğunu ileri sürmüşlerdir; oysa 394 sayılı Yasanın 1. maddesi kuralları bir bütün niteliği göstermekte olup orada gösterilen yerlerin şu veya bu yer olmasının sonuç üzerinde herhangi bir etkisi düşünülemediğinden ve ileri sürülen iptal gerekçeleri genel nitelikte bulunduğundan ayrıca sınırlandırma kararı verilmesi yersiz görülmüştür.

Muhittin Gürün, Şevket Müftügil ve Ahmet H. Boyacıoğlu bu görüşe katılmamışlardır.

I- 1. maddenin Anayasa'ya aykırılığı sorunu :

I- Anayasa'nın 44. maddesinde her çalışanın dinlenme hakkı olduğu kesinlikle belirtilmiştir. Buna göre olağan biçimde çalışanların hiç değilse haftada bir gün dinlenmelerinin zorunlu kılınması, Anayasa'nın bu buyruğunun doğrultusunda bir düzenlemedir. Bugün bütün dünyada, çalışan bütün kişilerin dinlenmeleri gerektiği, bunun sağlığı korumak koşullarından olduğu, dinlenmenin çalışmaktan doğan yıpranmaları giderdiği ve çalışanlara daha iyi, daha verimli çalışma olanağı sağlandığı ve böylece hem çalışan kişinin, hem de çalışmakla ilgili bulunan toplumun yararının korunmuş bulunduğu kabul edilmektedir. Nitekim, İnsan Hakları Evrensel Beyanamesinin (3. Tertip Düstur, cilt 30, sayfa 1019 ve sonrası) 24. maddesinde "Her şahsın dinlenmeye, eğlenmeye, bilhassa çalışma müddetinin makul suretle tahdidine ve muayyen devrelerde ücretli tatillere hakkı vardır." denilerek aynı kural, uluslararası alanda dahi kabul edilmiş bulunmaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinde 394 sayılı Yasanın hazırlık çalışmaları sırasında düzenlenen komisyon raporu gerekçesinde nüfusu onbinden aşağı yerlerde hafta tatilinin uygulanmaması konusunda şöyle denilmiştir : "... kasaba ve köylere teşmili mucibi menfaat gibi görünüyorsa da memleketimizde bilhassa küçük şehirlerde sanayi ve mesai lüzumu kadar terakki etmemiş olduğu cihetle bütün memlekete teşmilinde bir faidei ameliye görülmemiş" (T. B.M. M. Zabıt Ceridesi 2. Devre - 4, cilt, 77 - 78, içtima, sayfa 640 - 688). Demek ki ülkenin içinde bulunduğu toplumsal ve iktisadî koşullar bakımından küçük yerlerde ve köylerde yeterince çalışılmadığı gerçeği karşısında onbinden az nüfuslu yerlerde hafta tatili zorunluğu kabul edilmemiştir. Ancak 394 sayılı Yasanın 12. maddesinde belediye meclislerinin karar vermeleriyle bir kentte veya kasabada hafta tatilinin uygulanmasını sağlamaları olanağı öngörülmüştür. Demek ki onbinden aşağı nüfuslu topluluklarda hafta tatiline ilişkin kuralın uygulanmayışı, ülkenin toplumsal ve iktisadî durumunun özelliğine, başka deyimle haklı nedene dayanmaktadır. Haklı nedene dayanan durumlarda başka kurallar konulmakla Anayasanın 12. maddesindeki yasa önünde eşitlik ilkesi çiğnenmiş olmaz. Durum başka yönden açıklanacak olursa şöyle de denilebilir : Anayasa'nın 12. maddesindeki eşitlik ilkesi eşit durumda bulunan kişiler veya toplulukların aynı hukuk kurallarına bağlı tutulmasını zorunlu kılar. Ülkemizde nüfusu onbinden yukarı bulunan topluluklarda çalışan kimselerin çalışma durumlarıyla onbinden aşağı yerlerde bulunan kimselerin çalışma durumları toplumsal ve iktisadî açıdan genellikle eşit değildir ve bundan ötürü zorunlu hafta tatili kuralının nüfusu çok yerlerde uygulanıp onbinden az yerlerde uygulanmaması, yasa karşısında eşitlik ilkesiyle çelişki yaratmaz. Nitekim Anayasa Mahkemesinin daha önceki kararlarında haklı neden bulunan durumlarda başka kuralların konulmasının ve hukuki nitelikçe başka başka durumlarda bulunan kişiler veya topluluklara ayrı ayrı kurallar uygulanmasının Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırı olmadığı belirtilmiş bulunmaktadır (Örneğin, 1966/11-44 sayılı, 22/11/1966 günlü karar : 27/12/1967 günlü, 12787 sayılı Resmî Gazete - Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi Sayı 5, Sayfa 12 ve sonrası; 1963/337 - 1967/31 sayılı, 19 - 20/10/1967 günlü karar : 2/5/1969 günlü, 13188 sayılı Resmî Gazete - Anayasa Mahkemesi kararlar Dergisi Sayı 6, Sayfa 76; 1970/36-50 sayılı, 24/12/1970 günlü karar : 4/5/ 1971 günlü, 13826 sayılı Resmî Gazete - Anayasa Mahkemesi

Kararlar Dergisi Sayı 8; Sayfa 501, 502). Demek ki 20/1/1340 günlü, 394 sayılı Yasanın 1. maddesi kuralında, nüfusu on binden aşağı ve yukarı yerler arasında ayırım gözetilmesinde Anayasa'nın 12. maddesinde öngörülen yasa karşısında eşitlik ilkesine aykırılık yoktur.

Şunu da belirtelim ki, nüfusu onbinden aşağı yerler arasında da "belediye meclisinin hafta tatilinin uygulanması yolunda karar vermiş olup olmadığına gere ayırım gözetilmesinde dahi hukuk açısından eşitsizlik ileri sürülmesi doğru olmaz. Çünkü belediye meclisinin böyle bir harara varması, ancak o yerdeki toplumsal ve iktisadî özellikler dolayısıyla olağan bir çalışma düzeninin gerçekleşmiş ve böylece zorunlu hafta tatili kuralının uygulanmasının gerekmiş bulunmasının sonucu olabilir. Demek ki böylece karar verilen yerlerle verilmeyen yerlerdeki çalışma durumu eşit değildir ve hafta tatilini uygulama kararını verme yetkisinin tanınması, haklı nedene dayanmaktadır. Bu açıklamalara göre onbinden aşağı nüfuslu yerler arasında da 394 sayılı Yasanın 1. maddesinin öngördüğü zorunlu hafta tatili açısından Anayasa'nın 12. maddesindeki eşitlik ilkesine aykırı bir yön yoktur.

2- Mahkeme haftada bir gün çalışma yasağının herkesin maddi varlığını geliştirmek hakkına ve kişi hürriyetine sahip bulunduğu yolla Anayasa'nın 14.,maddesi kuralına aykırılığını da öne sürmektedir. Yukarıdaki bentte açıklandığı üzere hafta tatilinin uygulanması, kişinin daha verimli çalışarak iktisadî yararını daha iyi sağlaması için zorunludur. Olağan biçimde çalışan bir kişinin hafta tatilinden yararlanmaksızın boyuna çalışması, maddî varlığını geliştirmek değil, yıpratmak sonucunu doğurur ve bu bakımdan Anayasa'nın 14. maddesinde maddî varlığı geliştirme hakkının öngörülmesiyle güdülen erek ile çelişir bir durum ortaya çıkarır. Demek ki bu kuralda Anayasa'nın 14. maddesine aykırılık bir yana, uygunluk vardır.

3- Mahkeme zorunlu hafta tatili kuralının herkesin dilediği alanda çalışma özgürlüğünü tanıyan Anayasa'nın 40. maddesine aykırı olduğunu ye bu kuralda kamu yararı düşünülemediğini ileri sürmektedir. Oysa yukarıdaki l sayılı bentte açıklandığı üzere hafta tatilinde açıkça kamu yararı vardır ve bu nedenle çalışma özgürlüğünün sınırlandırılması Anayasa'nın 40. maddesinin ikinci fıkrası kuralına aykırı değildir.

4- Mahkeme zorunlu hafta tatilinin iktisadi ve sosyal hayatın adalete ve tarh çalışma esasına uygun olarak düzenleneceği yollu Anayasa'nın 41. maddesi kuralı ile dahi çeliştiğini ortaya atmaktadır; oysa yukarıdaki l sayılı bentte açıklandığı üzere, hafta tatili ilkesi, çalışmanın verimliliği ve çalışanların sağlığı bakımından, olağan biçimde çalışılan durumlarda, uyulması zorunlu bir kural niteliğindedir ve bu bakımdan 41. madde ile çelişen bir yanı yoktur. Şu da belirtilmelidir ki 41. maddede iktisadî ve sosyal hayatın düzenlenmesinde herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış düzeyi sağlanması amacı dahi öngörülmüştür. Bir hafta olağan biçimde çalışıp yorulan bir kimsenin hafta sonunda dinlenmesi, önün insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış düzeyine ermesi için, bu günkü uygarlık dünyasında, vazgeçilmez bir koşul sayılmaktadır. Demek ki tartışma konusu kural, Anayasa'nın 41. maddesinin birinci fıkrasının gereğine uygun olarak konulmuş bir kuraldır.

5- Anayasa'nın 42. maddesindeki çalışmanın herkesin hakkı bulunduğu kuralının zorunlu hafta tatili kuralı ile çığnenmiş olduğu ve bunun sözü edilen maddede yasaklanan angarya niteliğini gösterdiği görüşü de doğru değildir; çünkü l sayılı bentte açıklanan nedenlerle zorunlu hafta tatili, olağan biçimde çalışanların yıpranmadan ve daha verimli olarak çalışmalarını sağlamak ereği ile benimsenmiştir. Bundan önceki bentte de açıklandığı gibi bu ara verme olağan biçimde çalışanın insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış düzeyine erişmesi amacı için de gereklidir. Kaldı ki Anayasa'nın 42. maddesinin ikinci fıkrasında da çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için Devletin toplumsal iktisadi ve akçalı tedbirlerle çalışanları koruyup çalışmaya destekleyeceği öngörülmüştür. İnsanca yaşamanın gerekli koşullarından birisi de olağan biçimde çalışan kişinin hafta sonu dinlenmesidir.

Esas Sayısı:1971/32
Karar Sayısı:1971/65

Anayasa'nın 42. maddesinin üçüncü fıkrasında yasaklanan angarya, bir kimsenin hiçbir karşılık almaksızın zorla başkasının işini görmesidir Zorunlu hafta tatili sırasında başkasının işini zorla ve parasız olarak görme durumu söz konusu olamayacağından, burada angaryanın varlığı düşünülemez. İmdi, angarya yasağı kuralının bu olayda uygulama yeri yoktur.

II- 9. maddenin Anayasa'ya aykırılığı sorunu :

Bu maddede, 394 sayılı Yasa kurallarına aykırı olarak hafta tatili günleri açılan yerlerin kolluk memurlarınca hemen kapatılacağı ve durumu saptayan bir tutanak düzenleyip ilgililerin doğrudan doğruya Sulh Ceza Mahkemesine gönderilecekleri ve bu tutanakların doğru olmadığı kanıtlanıncaya değin geçerli sayılacağı kurala bağlanmıştır.

394 sayılı Yasanın 1. maddesinin Anayasa'ya aykırı olmadığı sonucuna varılması karşısında, bu maddeye yönelen istemin de reddi gerekir. Gerçekten mahkeme, tartışma konusu Yasanın 1. maddesinde benimsenen kuralın Anayasa'ya aykırılığı görüşünün sonucu olarak bu maddenin de Anayasa'ya aykırı bulunduğu kanısını ortaya atmıştır. Anayasa'nın 136. maddesinin verdiği yetki ile konulan bu kurallar Anayasa'nın başka bir kural veya ilkesine de aykırılık göstermemektedir.

III- 10. maddenin Anayasa'ya aykırılığı sorunu :

Mahkeme bu maddeyi de birinci maddeye aykırı davranışın ceza yaptırımını öngören bir kural olması açısından Anayasa'ya aykırı görmüştür. Yukarıda açıklanan nedenlerle 394 sayılı Yasanın 1. maddesi Anayasa'ya aykırı bulunmadığı için bunun ceza yaptırımını bulunan sözü geçen 10. maddenin dahi mahkemenin ileri sürdüğü gerekçeler açısından Anayasa'ya aykırılığı yoktur. Bundan başka bu maddede. Anayasa'nın ceza yaptırımlarına ilişkin kurallarına özellikle suça göre cezanın adaletli bulunması ilkesine de bir aykırılık görülmemiştir.

IV- İtirazın Anayasa açısından değerlendirilmesi :

Yukarıda açıklanan nedenlere göre 394 sayılı Yasanın 1., 9., ve 10. maddelerinde Anayasa'ya aykırılık bulunmadığından itirazın reddi gerekli görülmüştür.

SONUÇ :

Hafta tatili hakkında 394 sayılı Kanunun sınırlama kararı uyarınca incelenen 1., 9. ve 10. maddelerinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın reddine 13/7/1971 gününde oybirliğiyle karar verildi.

Başkanvekili
Avni Givda

Üye
Fazıl Uluocak

Üye
Sait Koçak

Üye
Muhittin Taylan

Üye
Şahap Arıç

Üye
İhsan Ecemiş

Üye
Recai Seçkin

Üye
Ahmet Akar

Üye
Halit ZARBUN

Üye
Ziya Önel

Üye
Kani Vrana

Üye
Muhittin Gürün

Üye
Lütfi Ömerbaş

Üye
Şevket Müftügil

Üye
Ahmet H. Boyacıoğlu

KARŞIOY YAZISI

2 Ocak 1340 günlü, 394 sayılı "Hafta Tatili Hakkında Kanun" 1. maddesinde ancak onbin veya onbinden çok nüfusu olan kentlerde uygulanma ilkesini getirmiştir. Yasanın nüfusu onbinden aşağı olan kentlerde ve kasabalarda da belediye meclislerinin karar ve ilanı üzerine uygulanabilmesi olanağını taşıyan 12. madde ise bir istisna hükmüdür.

394 sayılı Kanunda 12. madde bulunmasaydı ve belediye meclisi bu madde hükmünden yararlanarak kasabayı Hafta Tatili Yasası kapsamına almasaydı Sürmene'de Hafta Tatili Yasasına aykırı bir eylemin oluşması ve 394 sayılı Kanunun kimi maddelerinin anayasa'ya aykırılığını ileri süren Sürmene Sulh Ceza Mahkemesinin böyle bir davaya bakması düşünülemezdi.

Onun içindir ki Sürmene Sulh Ceza Mahkemesinin 394 sayılı Kanunun onbin ve daha yukarı nüfuslu kentlerde uygulanabilecek kurallarının, bakmakta bulunduğu dava dolayısıyla, doğrudan doğruya ve genel olarak Anayasa'ya aykırılığını ileri sürmesine ve işi bu açıdan Anayasa Mahkemesine getirilmesine olanak yoktur. Mahkemenin bakmakta olduğu dava, kanunun 12. maddesi kapsamına girmektedir ve Anayasaya aykırılık iddiasında ancak 12. madde yolunda ve o madde ile sınırlı olarak düzenlenmemiş bu maddeye ilişmemiş ve böylece olay ve iddia ile itiraz konusu kurallar arasında bağlantı kurulamamıştır.

Şu duruma göre Sürmene Sulh Ceza Mahkemesinin, bakmakta olduğu davada uygulayacağı hükmün kapsamını astımı: Anayasaya aykırılık iddiasını, yetkisini taşıyıp, onbin ve daha yukarı kentler için konulmuş hafta tatili zorunluğuna ilişkin temel kurala yönelttiği ve bu tutumun ise Anayasa'nın 151. maddesinin Anayasa Mahkemesine Anayasaya uygunluk denetimi için getirilebilecek kuralları "mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulayacağı hükümler" ile sınırlayan ilkesine açıkça aykırı düştüğü ortadadır.

Böyle bir başvurmanın başvuran mahkemenin yetkisine girdiğinin kabul edilmesi, itiraz ve inceleme konusu hükümler Anayasa'ya aykırı görülürse, bunların doğrudan doğruya iptaline ve böylece onbinden az nüfuslu bir yerde oluşan eyleme ilişkin dava dolayısıyla 394 sayılı Kanunun onbin veya daha çok nüfuslu kentlerde yürürlükten kaldırılmasına yol açacaktır. Oysa mahkeme 12. maddeyi Anayasa Mahkemesine getirmiş bulunsaydı yalnızca bu maddenin iptaliyle yetinilir ve sonucu yetkiyi ve ereği aşması da önlenmiş olurdu. Şu durum dahi mahkemenin yetki dışı bir davranışta bulunduğunu yeterince aydınlatacak niteliktedir.

1971/32 esas sayılı işte itirazın itirazda bulunan mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddi gerekirken 10/6/1971 günlü ilk inceleme toplantısında 2 Ocak 1340 günlü, 394. sayılı yasanın 1., 9. ve 10 maddeleriyle sınırlı olarak esasın incelenmesinin karara bağlanmasına yukarıda yazılı gerekçeyle karşıyım.

Avni Givda

KARŞIOY YAZISI

Cezalandırma hak ve yetkisi Devletindir. Bu nedenledir ki, yargılama usulü kanunlarımıza göre, Devlet adına ceza iddiası, kural olarak, bu görevi temsil etmekte olan Cumhuriyet Savcıları tarafından yapılmakta ise de, bu yetki, çok az rastlanır hallerde Devletin bazı diğer makamlarına da veya kişilere verilmektedir. Nitekim, 2/1/1340 günlü, 394 sayılı Hafta Tatili Hakkındaki Kanuna göre, kolluk bu kanuna giren suçlarda düzenlendiği tutanağı görevli mahkemeye doğrudan doğruya vermek yoluyla, kamu dâvası açabilir. Yani, burada kamu dâvasının açılması için Cumhuriyet Savcılarının iddianame, yani dâvayı açan belgeyi düzenlemelerine kanun gerek görmemiştir. Zira, kanun burada dâvanın açılması için, kolluğun, eylemi saptamak üzere düzenlediği tutanağı yeter saymıştır. Olayımızda sanık hakkındaki kamu dâvası, itiraz yoluna başvuran mahkemeye bu yolla gelmiş bulunmaktadır.

Olayın geçtiği ilçe merkezinin, yani, belediye sınırları içindeki nüfus sayımından sözü geçen kanunun bu ilçe merkezinde uygulanması yerin belediye meclisinin karar ve ilânına bağlı tutulmuştur. Nitekim, belediye meclisi de bu yolda bir karar vermiş bulunmaktadır. Ancak, sanığın iş yerinin niteliği ile, bu yeri, aynı kanunun 8. maddesi hükmü uyarınca resmi tatil günü dahi açmak üzere belediye meclisinden ruhsat name cuması mümkün olup olmadığı ve mümkün ise, gerçekten böyle bir ruhsat alıp almadığı yönlerim, sanığa yükletilen bu biçimsel suçun tüm öğeleri ile birlikte oluşup oluşmadığını saptamak bakımından araştırılıp belli edilmesi zorunlu olabilir.

Buna karşılık, kamu dâvasının açılışında izlenmiş bulunan kanuni yol nedeniyle olayda hazırlık soruşturması yapılmamış bulunduğu için, yukarıda sözü geçen yon dosyada yeteri kadar açıklıkta saptanmamış olarak kalmıştır. Bu durum karşısında dâvayı görmekte olan mahkeme, bu yönü dahi inceleyerek, ceza usulü hukukunun gerektirdiği kesinlikte saptamak ve dolayısıyla bu işlemin dayanağı bulunan 8. maddeyi de uygulamak durumundadır.

Esasen, bir ceza dâvasında uygulanacak kanun hükmü kavramı, yalnız dâvayı açan belgede gösterilmiş bulunan veya mahkemece ceza tertibi sırasında dayanılan kanun hükümlerini değil, aynı zamanda o dâvanın sonucuna, onu değiştirecek ölçüde etkili olacak hükümleri de içermektedir.

Genel olarak, her suç kanun hükümlerine karşı bir aykırılık halini göstermekte ise de, soyut olarak kanuna aykırılığın suç sayıldığı veya suçun öğeleri arasında yer aldığı hallerde, öncelikle biçimsel suçlarda, o eylemin kanuna aykırı sayılmasına dayanak alınacak kanun hükümlerinin dahi, aynı dâvada uygulama yeri var demektir. Çünkü, bu biçimsel suçun bütün öğeleri ile birlikte oluşması için, aykırı hareket edildiği ileri sürülen kanun hükmü uyarınca gerekli işlemin kanuna uygun şekilde yapılmış olması ve kanunda gösterilen koşullara uyulması zorunluyu vardır. Eğer, kanunun aradığı koşul sanık tarafından yerine getirilmiş ise bu kanuna aykırı olduğu ileri sürülen eyleminde suçluluk niteliği kalmayacak demektir. O halde, sözü geçen 8. madde hükmünün göz

Esas Sayısı:1971/32
Karar Sayısı:1971/65

önünde bulundurulması, yani, bu maddeye göre yapılacak araştırmama olumlu veya olumsuz bir sonuç vermesi, dâvama sonucuna, onu değiştirecek nitelikte etkili olabilir.

Bu nedenlerle, işin esasının sadece sözü geçen kanunun 1., 9. ve 10. maddeleri ile sınırlı olarak incelenmesine ilişkin 10/6/1971 günlü karara, 8. maddesinin dahi incelenmesi gerektiği düşüncesi ile karşıyız.

ye
İhsan Ecemiş

ye
Halit Zarbun

ye
Kâni Vrana

ye
şevket Müftügil

ye
Ahmet H. Boyacıoğlu

KARşIOY YAZISI

394 sayılı Hafta Tatili Hakkında Kanunun 12. maddesinde "İşbu Kanun ahkâmının nüfusu on binden dun olan şehir ve kasabalarda dahi tatbikî mahallî belediye meclislerinin kararma vabestedir" denilmekte ve Sürmene Belediye Meclisi tutanağından, Pazar günü dükkânların kapatılması yolunda bir önerenin oya sunulduğu anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan Pazar günü dükkân açıldığının 18/1/1970 günlü tutanakla tespitinden sonra Sürmene Sulh Ceza Mahkemesine açılan dâva üzerine itiraz yoluna başvurulmuş ve dâvada uygulanacak kanun hükümlerinin Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülerek bekletici sorun çıkarılmıştır.

Kanunun birinci maddesinde, kapalı olması gereken yerler teker teker ele alınarak sayılmış, 4. maddesinde de istisnalar belirtilmiş ve 9. maddede ise dükkân ve müessesat sözleri kullanılmıştır.

Dükkânın Pazar günü açılması suretiyle yasaya aykırılık doğduğu nedeniyle ceza dâvasının açıldığı mahkemeden gelen belge ve kâğıtların incelenmesinden anlaşıldığına göre, bu dâvada mahkemenin uygulama durumunda olduğu hükümlerin, ilk inceleme evresinde belli edilen maddelerin dükkânlarla ilgili kısımları olmak iktiza eder.

Bu nedenlerle, Kanunun, ceza mahkemesinin uygulama durumunda olduğu dükkânlarla ilişkin hükmü ile sınırlı olarak, Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılması gerekirken, dâvaya konu olmayan messesati da kapsamına alacak biçimde bu denetimi genişleten okluk görüşüne karşıyız.

Esas Sayısı:1971/32
Karar Sayısı:1971/65

Üye
Muhittin Gürün

Üye
Şevket Müftügil

Üye
Ahmet H. Boyacıoğlu